

Do výšek pádů na zavřené dveře

Předloni vstoupil na českou literární scénu sbírkou *Dům mezi okny (H+H)* (kterou – kolegiální kolegiální – výborně interpretoval v *Tvaru* č. 11/02 Michal Jareš) básník Petr Fabian. Vstoupil spíše nenápadně, ostatně i jako básník jeví se spíše neefektivně v kladném smyslu tohoto slova.

V loňském roce pak vyšla jeho sbírka druhá – tato už v poetické edici nakladatelství *Host*, které lze pochválit za to, že do své stáje přivítalo básníka, který naopak „pomůže“ *Hostu* v tom, aby si jeho poetická řada udržela, jednoduše řečeno, prestižní přídech.

Za básněmi *Domu mezi okny* byla datace, určení místní se ovšem vyskytovalo jen zřídka – za básněmi Lomových polí už ve většině případů nechybí obě – přesto se nejedná o nějaký lyrický deník. Jako důkaz tohoto tvrzení mi přijde kondenzace textu – hustota textu je u Fabiana vskutku velká (např.: „*Otevři přece: Tma jde sem. / Dům uspi hráče. Tiše sejmí. / A sněhu padá do ratejny / jak živé štěstí kradené*“, s. 51).

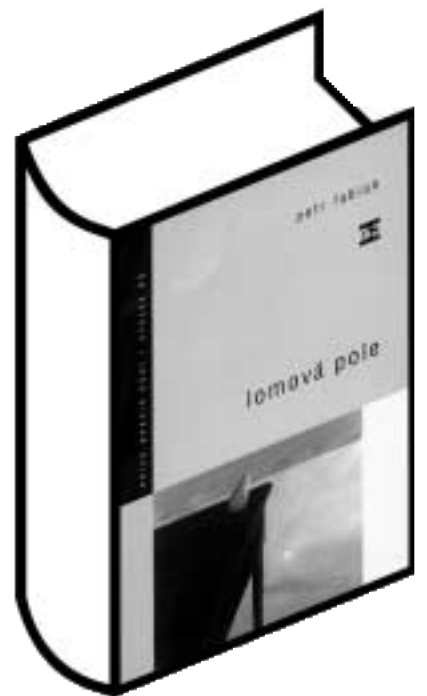
I tato hustota může být důvodem toho, že jsem měl u obou Fabianových sbírek potřebu neustále se po dočtení básně vracet na její začátek, po odložení brát sbírku znovu a znovu do ruky... Je ve Fabianových básních něco blízkého nebo alespoň něco, čemu bychom se chtěli přiblížit, něco zneklidňujícího, něco, po čem toužíme –

myslím odvaha básníka, který se nebojí neproniknutelnosti týdenního rytmu, vystoupí z něj a prochází (nikoliv se) krajinou – ani vesničan, který přece nikdy nikam nejde jen tak, ani s krajinou nesplyvavý turista. („*Vystydlá tlustá kniha spaní / je pole. A prázdno úlevně / hledí, když znovu otvírá ji, / jak za tím každým slovem je*“, s. 25)

Fabian je pro mě především básníkem stojícím někde za městem na poli za (pod)zimního soumraku – odvázný, když odsud nespěchá ani v neděli večer, kdy už se všichni oddávají zdánlivě nečinnosti – ve skutečnosti se psychicky připravují na nový týden, na další pondělí –, kdy děti už večer topinky ze zbylého chleba a máma nad nimi žehlí. (první z básní nadepsaných *Září*: „*Vlaštovky nízko. Míží / tvrdost dnů, na roztržité kachle / nicotně; tmavnoucí čas, rok / před sebou, rok za sebou, jen žebře / z trouchnivého dřeva. Visící / vzduch, po němž se vystupuje / do výšek pádů. Pádů na zavřené / dveře.*“ /31. 8. 2001, za *Vlašimí*)

Je dobré si v souvislosti se vstupem Petra Fabiana do české literatury uvědomit, že je tím relativizován (samozřejmě pouze zobecněný) náhled, že právě probíhá období více prozaické, i díky tomu, že někteří básníci při(e?)stupují k próze (Rudčenkova, Maděra, Kolmačka). A také, že se jedná o setkání nepominutelné.

ONDŘEJ HORÁK

ADRESÁT_TVAR

ad Radim Kopáč: Portrét, ne pokus, i když s otázkami, *Tvar* č. 21/02

Važení přátelé, dovoluji, abych se krátce vyjádřil ve věci Pelánova úvodního eseje k italskému hrabalovskému výboru, který má vyjít u Mondadoriho. S ohledem na Kopáčovu recenzi bych rád upřesnil, že nakladatelství výbor svěřilo napřed mně, pak Poetovi a posléze znovu a definitivně mně. Přirozeně jsem výběr i montáž provedl podle svých představ, z Poetova konceptu jsem však ponechal záměr, aby úvodní esej napsal Jiří Pelán, ovšemže nikoli ze stejných důvodů (jež vlastně ani dobře neznám), nýbrž z důvodů svých. Ony důvody spočívají v podstatě v odpovědi na otázku „kdo z českých spisovatelů »roztrhl tělo« či »rozdrtil kosti« české poválečné próze – a jakým způsobem“, tedy na otázku, kolem které jsme se kdysi s Pelánem věčně bavili. To neznamená, že s Pelánem ve všem souhlasím, znamená to ale, že za jeho účast, stejně jako za výbor jako takový, plně zodpovídám já. (Proto totiž píši.) Věřu nebudu rozhodovat já, kdysi Ripellinův žák a údajný „hrabalolog“, zdali má či nemá „*postripellinovská italská bohemistika natolik výraznou osobnost*“ atd., jak se pan Kopáč ptá. Mohu však jeho i českou kulturní veřejnost ujistit, že nejde vůbec o „přátelskou výpomoc“, nýbrž o vědomou a motivovanou volbu. Zároveň snad není zbytečně informovat, že výbor zahrnuje předmluvu, kterou ještě musím napsat, a poznámkový, chronologický a textologický aparát, svěřený Annalise Cosentinové. Půjde tedy o 1800stránkový svazek, a tím o největší hrabalovské kritické vydání, které kdy bylo (bude) vydáno doma i v cizině, vyjímaje ovšem neocenitelné Kadlecovy Sebrané spisy. Nezbývá než doufat, že to dobře dopadne. Mně k tomu přiměla láska k Bohumilu Hrabalovi a snad též nějaká ta kapka kompetence. Ta nás všechny jistě pojí jak u Váš, tak u nás.

S pozdravem
Sergio Corduas

Lomový čas, lomové místo

V autorské poznámce ke svému debutu *Dům mezi okny* (2001) napsal básník Petr Fabian (1974), že jeho texty jsou inspirovány konkrétními místy, přičemž časový záznam pod nimi zachycuje atmosféru vzniku. O podobné, hlubší pojetí času a míst se pokouší i ve své druhé knize *Lomová pole*. Autor si je vědom, že pouhý popis a časový záznam na básně nestačí, konkrétnost místa je příliš úzká, aby mu čtenář porozuměl. Básně však mohou působit jako osobní svědectví, jako útržkovitá paměť. Redaktor *Lomových polí* Vratislav Färber k tomu poznamenává: „*Svět Fabianových textů je často zasazen do konkrétní krajiny, ovšem bez popisnosti a lyrické impresivnosti, prožitky – dění i vidění – jsou transponovány převážně s metafyzickým příděchem.*“

V jaké krajině se tedy básník Petr Fabian pohybuje? Hlavním místem je Vlašim, v časté variaci za Vlašimí, okraj Vlašimí, soumrak za Vlašimí; dále se básník nechává inspirovat vesnicemi, např. Černá Opava, Bukovina u Čisté, Vernířovice, Hrusice, Horní Kalná, Rejvíz, Zboží u Kumburku, Velké Žernoseky, Uhřetěves k Benešovu, nad Pozovem, u Ctiboře, z Paseky atd. Oproti staticky zachyceným českým místům se objevují dynamičtější básně-záznamy z cest – Pisa, Florencie. Ale autor není jen krajinářem, objevuje i prostor hospody jako místo odpočinku a spočinutí, jako možnost hovoru, jako lidskou blízkost a pospolitost.

Fabianova zakotvená krajina je většinou krajinou šedou, hnědou

S nadějí proti smrti

Po roce se objevila další sbírka Petra Fabiana a dá se říct, že je druhou stranou předchozí sbírky, rubem poetickým a v mnohém vysvětlujícím, co bylo minule naznačeno, nedořečeno. A to aniž by se vysvětlovalo. Jsou tu stejné stopy po nedořečení, po přesahu (jak v samotné stavbě básně, tak v jejím smyslu). *Lomová pole* jsou logicky pokračováním načaté „chůze“ v poezii, ale cesta se klikatí spíš podle čtenáře samotného nežli podle autora. Ten vytvořil knihu, vystrčil ji do světa, oděl ji do mnohem tmavších barev než svůj debut a povolal transcendentno do svých služeb. Jestli to může nebo nemůže, už nezáleží na něm.

Poohlédneme se trochu po *Lomových polích*, která už svým názvem jako by zvěstovala, že se z domu (první sbírka *Dům mezi okny*) vyšlo ven do pole. Krajinných motivů je tu věru požehnaně, ale přírodním lyrikem se Fabian nestává. Jeho zajímá něco veskrze osobního, nesdělitelného snad v prostoru domu, domova, ale natolik intimního, že se o tomto osobním nedá hovořit jinde než právě tam. A tak se zdmi stává krajina, která přerůstá v Domov. Jenže i zde dochází k zrelativnění, k tomu, že už není „*žádné domů, se tmou zbyť / sám*“. Fabian na jednu stranu dovolí nahlédnout do soukromí, na druhou odvádí pozornost tak uhrančivě, že nevíme, zda i to nahlédnutí nebyla jen a jen upřímná snaha odlákat pozornost. Tedy nezbývá než začít se znovu, projít s vědomím prvních krůčků a chyb cestu doposud jasnou, porozumět včas stínům, nepadnout, ale na dalším kroku vytyčit, že celé toto dobrodružství poznávání nebude krátkodobé, že mu můžeme věnovat hodně času. Výsledek pro rychločtenáře nelákavý. Ale ten zbytek pokorných snad...

Byl-li jedním ze symbolů první sbírky pád, je tu k němu malý odkaz, který připomíná symboly této sbírky, jež jsem zatím ještě schválně nepojmenoval. Ten odkaz se nachází v básni s incipitem *stejně čekání v listech* a zní: „*ode dna variant ač zvedáme se / shora světlo zatláčí nám oči / spánkem / nicoty / slyšíš*“ (s. 16). Po pádu je nutno ptát se, co jej způsobilo a co je po něm. Ono světlo shora je jasné a po všech těch andělích a božích snad pochopitelné, ovšem je to světlo úzkosti, nikoliv světlo, které protulo temnotu. Fabianův poetický svět protiklady relativizuje, aniž by to dělal násilně, spojuje je v místech pro mnohé nečekáných, nepředstavitelných, nikdy ne však prvoplánově heretických. Kristus opravdu umře. Jeho cesta (další důležité slovo pro čtení Fabianových veršů) nebyla marná, ale ten skon spíš připomíná bolestnou pravdu toho, že zemřel jako člověk a vstal už (bohužel) jako Bůh. A to

a černou. Motivický repertoár je silně biblický, někdy až příliš, naštěstí neobsahuje žádný sentiment ani banalitu.

Oproti debutu rozšířil básník svůj žánrový rejstřík o několik snově přizračných básní v próze, za které by se nemusel stydět ani Georg Trakl. Nejedná se o žádný básnický deník, básně nejsou řazeny chronologicky, ale podle logické kompozice všech čtyř oddílů – *Krajina se složeným le-porelem, Klín noci otevřený, Soumrak mezi poli v prosinci, Do tmy*. Sbírec určitě pomohl Vratislav Färber, naštěstí se nejedná o nového Petra Borkovce, i když řada podobných postupů by se nabízel. Fabian si udržel svou osobitost.

V české poezii 90. let 20. století není však jeho pojetí básnického světa nijak ojedinělé, zachycení básně jako záznamu se objevuje např. u již zmiňovaného Borkovce (*Ochoz, Mezi oknem, stolem a postelí, Polní práce*); a nejen u něj, řada básní Romana Szpuka je označována časem a místem, sbírky Miloše Doležala jsou převážně spojeny s místy, Ondřej Fibich vydal přímo sbírku s názvem *Topografie*, inspirovanou okolím Bítova.

Básník Petr Fabian tak vstupuje do určitého kontextu a snaží se o své pojetí poetického zachycení času a míst. A ono to kupodivu stačí.

RADEK FRIDRICH

lidské umírání zůstalo, zůstává a mám dojem, že sotvakdo se stane dalším bohem.

Je tu tedy smrt, převtělená do oparu symbolistních představ, která jako „*kdosi*“ chodí poli („*Soumrak. Sklizená pole, ale někdo / se jimi blíží*“). A ten strach před ní, zároveň to okouzlení z její moci, z jejího dosahu, nepředstavitelného a ohromujícího, je materiálem Fabianových veršů. Snad německý expresionismus by mohl být kmotrem těch „*snětí dnů*“, „*přítelkyň krys*“, „*hnojů zimy*“ i ptáků, kteří „*popel křídly van / hniloby*“. Přesto v konečném výsledku není ve Fabianovi nic naturalistického, hnilobného, pouze gesto vyděšení smrtí plodí představy, které nemají daleko k bolesti, tragice a svíravému pocitu strachu. Smrt vyvěrá z poezie, kde není opěvována, ale zkoumána, kde jen příznak už mluvící slovy tak složitě vystavěnými za sebou, že jsme téměř v pokušení nazvat některé sloky nesrozumitelnými, ezoterikou polí a krajin s božími muky. A že v této krajině vše je, vše nelidské, musí to být zákonitě i v nás, jak v autorech, tak ve čtenářích. Expresionismus nemá u Fabiana onu efektivní pointu, jakou najdeme třeba u Benna. S trochou odvahy nazvějme tuto poezii dílem „*rilkovského expresionismu*“, protože se R. M. Rilke nabízí přímo v několika polohách: v poloze vědomé citace („*Pane: je čas.*“) a v poloze holanovského Rilka. A Holan o smrti také věděl své.

Aby to ale nebylo málo a aby sbírka nebyla pouhým pesimistickým vyvoláváním mrtvých, je přítomná i jakási víra v obnovu, víra v tu reinkarnaci, kterou koneckonců je i zmrtvýchvstání. Vždyť co by bylo zmrtvýchvstání bez smrti? A tak je i závěr sbírky koncipován jako dvojpól: asi nejvypjatější báseň z celé sbírky (incipit *Nad stádem tmavnoucím*), která končí až mystickým: „*V zdechlinách srn si prstem vybíráš – / je to soud...*“ by (pokud by se jednalo o poslední báseň sbírky) vyvolala zděšení a bezvýchodnost. Ale Fabian je autorem, který ví, jak sbírku **vystavět**. A docela bych se vsadil, že je hráčem, který ví, jak se dostat až do finále bez prohry. Proto má poslední báseň sbírky verš: „*kde vstřícné něco ještě není vyčerpáno / obrazností*“. Ano, je vždy nějaká naděje, že úzkost bude nahlédnuta i z jiné stránky a že strach zmizí. Naděje neumírá nikdy.

Zážitek ze sbírky *Lomová pole* je podobný jako pocit psát o ní – velmi těžký, trvalý a v mnohém sdělitelný jen jako zlomek toho, co by se snad dalo říct, ale chybí doposud myšlenky, které by byly pojivem pro rozdělané pocity a vjemy z poezie.

MICHAL JAREŠ